

Lapszemle

A szellemi élet lüktető gazdagsága letagadhatatlan imperatívusz: kell a folyóirat, az irodalmi és társadalmi szemle, a művészeti revü, a kritikai lap, az időszaki közlemény annyi változatban, ahány ágazatban jelentkezik a tudományos, művészeti, társadalomtörténeti és mondjuk irodalmi kérdés. A mi folyóiratirodalmunk éppen ebben a változatosságban gazdag; aki jól ismeri a szerb-horvát nyelvet és megszokta már, hogy eredetiben olvas, szépirodalomban a legújabb anyagot találja a »Republika«, a »Književnost« újabb számában, a társadalomtudomány művelői és olvasói a »Nova Misao«, a »Pogledi« hasábjain, az új nemzedék irodalmi szárnypróbálgatásainak kutatói a »Krugovi«-t lapozgatják; távolabbiak a »Književni Jadran«, mely szintén az irodalom és a művészet termőtalajából nőtt ki, a szarajevói »Savremenik«, a bosnyák alkotóművészek gyűjtőhelye s most egyidei hallgatás után ismét a közönség elé kerül a pár évfolyam alatt igen komoly népszerűséget megért »Književne Novine«.

Nem apró-cseprő beszámolókból, hanem a művészetet magasabb értékelésében hozott új hangot az

U M E T N O S T I K R I T I K A
nemrég megjelent második száma. Ez a belgrádi lap mindössze két számmal lépett eddig a közönség elé. Ebből programja már igen, de visszhangja még ismeretlen.

Két rovata különösképpen figyelmet érdemel. Egyik a jugoszláv képzőművészet, melynek igazi értékeiről — az apró kritikákon kívül — még ma is keveset tudunk, főleg ha arra gondolunk, hogy örömmel milyen keveseket érhetett az a hír, hogy nagyteljeségű festőművésztünk, Petár Lubarda a sao-Paolo-i világiállításán műveivel nemcsak hogy az első díjat nyerte, de úgy írtak róla, mint a délamerikai biennálé »legnagyobb és legértékesebb felfedezése«-ről. Így a lap beszámolóiban távolról sem érezhető a zsurnalisztikai fölületesség, alapos műgonddal készülnek és finom, izléses műmellékletek adnak ismertetőt az egyes műalkotásokról.

A második rovata a külföldi irodalom, úgy mondtuk: ablak, melyen át ki lehet tekinteni a világba. Hermann Hesse, Franz Kafka, Georg Berkeley, a japánok irodalmában Goethe műve, — mindmegannyi irodalmi érdekesség, mely nem a kuriózumok színes mozaikjára épül, hogy elmés citátumokkal kápráztassa el az olvasót, hanem az eszmék hangján szól, a tanulmány formaigényével lép föl. A Nóbeldíjas Hesse életéről és életművéről írt közlemény szóról-szóra adja a nagy írónak azt az önéletrajzát, amelyet 1948 novemberében írt és küldött el Svédországba, mert súlyos betegsége miatt maga nem mehetett el. Nem is önéletrajz ez, hanem vallomás, egy alkotó vallomása azokról a küzdelmes évekről, melyeket a hitleri kor alatt élt át, jóllehet Svájcban élt s csak közvetve volt része a fasiszta irodalomgyalázók támadásában. A háború után Németországban megint elismerték, de művei, melyeket Hitler

alatt Németországban elégettek és elpusztítottak, mindmáig nem jelentek meg újra. Úgy látunk nem évtizedek, hanem emberöltők kellenek ahhoz, hogy egy új, eljövendő német haladószellem jóvátége mindazokat az embertelenségeket, amelyeket a fasiszmus elkövetett. Hesse a Nóbeldíj odaitéléseig több mint negyven könyvet írt. Ezek közül egyik legnevesebb műve, a »Szteppék farkasa« a közeljövőben jelenik meg szerb nyelven Szonya Perovics fordításában.

Még egy rovatról kell külön szólnunk: ez a külföldi irodalom szemléje. Ha rövidke is ezek a beszámolók vagy csak éppen irodalmi hírek, de értesítenek arról, hogy mi hír az angol, a francia, a német és az amerikai könyvpiacokon. A franciák könyvet írtak Hörderlinről, az angolok Ibsen Hedda Gableréről írtak külön tanulmányt, Amerikában Beethoven szimfóniáiról jelentettek meg egy tanulmánykötetet, a többiek Shakespeare filozófiájával, James Joyce-al, Freud-dal, Molière-rel foglalkoznak. Múlt év őszén Halsey Stevens neves zenekritikus és író terjedelmes tanulmányt írt Bartók Béla életéről és művéről. A könyvet egyidőben New Yorkban és Londonban jelentette meg. Ezekkel a kiadásokkal egyidejűleg ennél terjedelmesebb mű jelent meg Párisban Bartók Béláról. Stevens könyvéről szóló kritikában — amikor a kritikus a művet elemzi — ezt olvashatjuk: »... amikor Thomas Mann a Faustust írta nemcsak Arnold Schönbergre és Nietzsche-re gondolt, hanem Bartók Bélára is«.

Irodalmi életünkben eseményszámba megy, hogy újra megjelent a

K N J I Ž E V N E N O V I N E. Úgy tűnik, semmi összefüggés nincs a nemrégiben megszűnt és a most megindult lap között, csupán a címük azonos, mert egészen más szerkesztőség áll az élén (főszerkesztők Tanaszije Mladenovics és Gyuzza Radovics) és a munkatársak is, mintha szűkebb körben csoportosulnának köré. Címlapja túl egyszerű, szinte kissé akadémikusan szürke, ám tartalmáról épp ez ellenkezőt lehet elmondani. Változatos, merész és igyekszik minden egyes rovatban a régisablónostól eltérően új, friss hanggal jelentkezni. A terjedelmes és részletező beszámolók helyett finom tömörséggel megírt rövid kritikai miniatűröket kapunk.

Az első szám afféle programot nem ad, az olvasó a közleményekből olvashatja ki a szerkesztői szándékot. De az írások mögött érződik a terv és egy nagyobbvonalú irodalmi elgondolás is, mely magában a lapban és majd a megjelenendő számokban alakul át programmá.

EZEK az új hangok. A régiak, a »Republika«, a »Književnost«, a »Krugovi«, a »Mlada Kultura« a megszokott és a már érdemmel megteremtett mederben haladnak tovább. Aki átlapozgatja őket, mindenikben megtalálja az irodalom és a művészet kedvelőjének valót.

Tulajdonképpen ez és nem más a folyóiratok hivatása...

(L)